

A 2068/5

AARDRIJKSKUNDIG
WOORDENBOEK

DER
NEDERLANDEN,

BIJEGEBRAGT

DOOR

A. J. van der Aa,

onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden.

VIJFDE DEEL.

H.

Te Gorinchem, bij
JACOBUS NOORDUYN.

1844.

HEEREPOLDER, pold. in de heerl. *Nieuw-Vossemeer*, prov. *Noord-Brabant*. Zie HEERENPOLDER (1).

HEERE-SIMONSSPOELEN, water, prov. *Friesland*, kw. *Westergoo*, griet. *Wymbritseradeel*, Z. van Jutrijp, dat door de Trypsloot en de Heere-Simonssloot, met andere wateren in verbinding staat.

HEERE-SIMONSSLOOT, water, prov. *Friesland*, kw. *Westergoo*, griet. *Wymbritseradeel*, dat bij Jutrijp zijnen oorsprong nemende met eene oostelijke strekking in de *Ooster-Wymers* uitloopt.

HEERESLOOT, kanaal, prov. *Friesland*, kw. *Zevenwouden*, griet. *Haskerland*. Zie HEERENSLOOT.

HEEREWAARDEN, gem., prov. *Gelderland*, *Benedendistrikt*, kw. en arr. *Tiel*, kant. *Zalt-Bommel* (8 k. d., 20 m. k., 7 s. d.); palende N. W. aan de Waal, welke haar van de gem. Varik en Op-Hemert scheidt, O. aan Dreumel en Appeltern, Z. aan de Maas, door welke zij van de Noord-Brabandsche gem. Alem-Maren-en-Kessel gescheiden wordt, W. aan de gem. Rossem, wordende het grondgebied dezer gem. omringd, aan de eene zijde door de Waal, aan de andere zijde door de Maas, welke tusschen Oud-St.-Andries en Nieuw-St.-Andries door het St. Andriesgat zamenvloeijen, welk gat deze gemeente alzoo doorsnijdt.

Hoewel deze gem. dus eigenlijk voor het grootste gedeelte buiten den *Bommelerwaard* ligt, is zij daartoe evenwel altijd gerekend, omdat vóór de bouwing van Oud St. Andries, in het jaar 1599, als wanneer gelijktijdig het kanaal van St. Andries gegraven is, het grondgebied van HEEREWAARDEN met dat van den *Bommelerwaard* door de natuur vereenigd was.

Deze gem. bevat het d. Heerewaarden, de buurt Oud St. Andries en het fort Nieuw-St.-Andries, benevens eenige verstrooid liggende h. Zij beslaat, volgens het kadaster, de rivieren en strangen medegerekend, eene oppervlakte van 877 bund., waaronder 624 bund. belastbaar land, telt 103 h. bewoond door 112 huisgez. uitmakende eene bevolking van 600 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw, de veeteelt en de visscherij. Ook heeft men er eene steenbakkerij.

De Herv., die er ongeveer 560 in getal zijn, maken de gem. van *Heerewaarden-en-St.-Andries* uit, welke te Heerewaarden eene kerk heeft.

De R. K., van welke men er ruim 40 telt, worden tot de stat. van *Rossem-en-Heerewaarden* gerekend. — Men heeft in deze gem. eene school.

Het d. HEEREWAARDEN, ook wel HEERWAARDEN of HERWAARDEN en bij verbastering HERWAARDEN of HERWERDEN gespeld, ligt 2 u. Z. W. van Tiel, 2½ u. O. van Zalt-Bommel.

Van deze plaats gelooft men, dat onder den naam van HEERWARDEN reeds in 972, melding gemaakt is, ook zou het door Keizer Otto II, in lijfstogt aan zijne gemalin THEOPHANIA gegeven zijn; dan dit is eene vergissing, dewijl daardoor HERVORDEN, eene abdij in Westphalen, verstaan moet worden. Men wil ook dat het in eenen giftbrief van het jaar 997 onder den naam van HERO vermeld staat.

De Waalstroom liep weleer langs HEEREWAARDEN, en daaruit kan men begrijpen, waarom de inwoners aldaar, tolvrijheid te Coblentz genoten, mits voor ieder schip een zalm betalende, volgens den brief van 1104.

(1) Eveneens zoekte men alle de overige art., welke men elders wel eens met HEERE gespeld vindt, doch hier niet aantreft, op HEEREX.

Die van HEEREWAARDEN hadden reeds van ouds hunne eigene Heemraden en schepensbank, benevens onderscheidene andere vrijheden en voorregten, welke in het jaar 1304 door JOHAN II, Hertog van Brabant, bevestigd zijn, en nadat HEEREWAARDEN, benevens de stad Tiel en Zandwijk, in ruiling tegen Heusden, onder het gebied van REINALD II, Hertog van Gelder, geraakt waren, zijn deze vrijheden wederom door dien Hertog bevestigd. Nog tot aan de omwenteling van het jaar 1795 werden er die bijzondere gewoonten onderhouden. Men telt er in de kom van het d. 88 h. en 500 inw.

Het Raadhuis is een zeer doelmatig ingerigt gebouw, met geschikte vertrekken.

De kerk, welke hier voor de Reformatie stond, had twee hooge steenen torens, en is in het jaar 1600, toen MAURITS, Prins van Oranje, de Spanjaarden uit den Bommelerwaard sloeg, geheel vernield. De nieuwe of tegenwoordige kerk, in het jaar 1608 gebouwd, is van eenen daktoren voorzien, doch heeft geen orgel.

De dorpschool, welke in het jaar 1840 geheel nieuw gebouwd is, wordt door een gemiddeld getal van 80 leerlingen bezocht.

In het Boven- of Kopsche-poldertje onder Heerewaarden, heeft MAURITS, Prins van Oranje, in het jaar 1660, een groot fort, Voorn of Nassau geheeten, gebouwd, dat in het jaar 1772 door de Franschen is gesloopt, en waarvan de sporen op het landgoed de Voorne nog duidelijk zichtbaar zijn.

Dit dorp heeft niet weinig door den watervloed van Januarij 1809 te lijden gehad, want uithoofde van eenen ijssdam, die zich in de Waal geplaatst had, werd de dam, in het Kopscheveld gelegen en de Zweetdam genaamd, voor een groot gedeelte weg geslagen, zoodat het water en ijs door en tot in het Heerenwaardscheveld doordrong, en het grootendeels van houtgewas beroofde. Een aantal van achttien woningen werden bovendien meer of minder zwaar beschadigd.

Het wapen dezer gem. bestaat uit eene kerk met twee torens.

HEEREWAARDEN (KANAAL-VAN-), voorn. water in Gelderland.
Zie HEERENWAARDSCHE-KANAAL (HET).

HEEREWAARDEN (POLDER-VAN-) of HEEREWAAARDSCHE-POÏDER, pold., prov. Gelderland, Benedendistrikt, kw. en arr. Tiel, kant. Zalt-Bommel, gem. Heerewaarden; palende N. aan de Waal, O. aan de gem. Dreumel, Z. aan de Maas en W. aan den Polder-van-Rossem.

Deze pold. beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 877 bund., waaronder 624 bund. schotbaar land, telt 105 h., en wordt door vier sluizen op de Maas, in het kanaal te St. Andries, van het overvullige water ontlast. Het polderbestuur bestaat uit drie Leden.

HEEREWAARDEN-EN-ST.-ANDRIES, kerk. gem., prov. Gelderland, klass. en ring van Bommel; met 550 zielen, onder welke ruim 160 Ledematen, en eene kerk te Heerewaarden.

De eerste, die in deze gem. het leeraarambt heeft waargenomen, is geweest JAN ARTSE WONDER, die in het jaar 1600 alhier Pastoor was en met de geheele gemeente de Herv. leer omhelsde. In het jaar 1615 had hij tot opvolger SIMON DE LANGE, die er in het jaar 1616 overleed. Het beroep geschiedt door den kerkeraad.

HEEREWAAARDSCHE-KANAAL (HET) of KANAAL-VAN-HEEREWAARDEN, voorn. water in Gelderland, tusschen den Bommelerwaard en het Land tusschen Maas en Waal, dienende tot zamenvloeiing van de Maas met de Waal. Het is in het jaar 1729 digt gemaakt.

AARDRIJKSKUNDIG
W O O R D E N B O E K

DER

N E D E R L A N D E N ,

BIJEENGEBRAGT

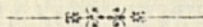
DOOR

A. J. van der Aa,

ONDER MEDEWERKING VAN EENIGE VADERLANDSCHE
GELEERDEN.

DERTIENDE DEEL.

A A N H A N G S E L.

TE GORINCHEM, BIJ
J. NOORDUYN EN ZOON.

1854.

HEERENWEG (DE), b., prov. *Limburg*, arr. en 3, u. O. van *Maastricht*, kant. en 1½ u. N. N. O. van *Heerlen*, gem. en ½ u. W. van *Nieuwenhagen*.

HEERENZIJL, geh., prov. *Groningen*. Zie HIDDINGEZIJL. W.

* HEERE SIMONSCOEL is sints lang verland.

* HEERE-SIMONSSLOOT bestaat niet meer.

* HEERESTRAAT, geh., prov. *N. Holland*, arr. en 4 u. N. van *Alkmaar*, kant. *Schagen*, gem. *Schagen-en-Burghorn*; met 4 h. en 53 inw.

* HEEREWAAARDEN. Aldaar is in 1849 en 1850 eene nieuwe Herv. kerk gebouwd, waaraan den 6 October 1849 de eerste steen is gelegd en welke den 15 December 1850 is ingewijd.

* HEER-HENDRIKSHUIS staat: Zie WULFHUIS. lees: Zie WULFSHUIS.

* HEER-HENDRIKSKINDEREN ('S) ligt 20 min. W. van *Goes*, digt bij den straatweg van die stad naar het Sloe; het is een onaanzienlijk en gering dorpje met verspreid liggende huizen. — De kerk, welke niet groot is en op een ruim boomrijk grasveld staat, prijkt met eenen lagen toren, waarop een klein, vierkant doorlichtig klokkorentje staat. Hier stond voormaals een groot slot, welks onderaardsche gang naar het slot Oostende te *Goes* doorliep.

HEER-HUGENPOLDER, pold., prov. *Zeeland*. Zie ZOUTENPOLDER.

* HEER-HUGOWAARD, gem., paalt O. aan *Veenhuizen*, *Opdam*, *Hensbroek* en *Ursel*.

* HEER-JANS DAM is, in het jaar 1552, bij het bedijken van den *Zwijndrechtsche-waard*, aan Heer *JAN ROSENDAAL* gekomen. Het is de geboorteplaats van den Schilder *ARIE LANNE*, geb. in 1748, † in 1805.

* HEER-JANSPOLDER, in *Zuid-Beveland*, staat: heerl. lees: pold.

* HEERLE, oudtijds *HARLE*, ligt 1 u. van *Bergen-op-Zoom*; telt in de kom 54 h., waaronder de pastorie en het schoolgebouw, met 180 inw. — Men heeft er eenen windkoornmolen en eenen stoomkoorn- en oliemolen. De fabriek van teer enz., ligt niet in het d., maar ½ u. ten Z. van daar, aan de *Moervaart*. — De kerk is geen Oud Gothisch gebouw, maar heeft Gothische koorramen.

HEERLEN, kerk. ring, prov. *Limburg*, klass. van *Maastricht*. Deze ring bevat vier standplaatsen, als: *Heerlen*, *Sittard*, *Urmond-en-Grevenbicht* en *Vaals*. Men heeft er 4 kerken, bediend wordende door 4 Predikanten en telt er 500 zielen, onder welke 550 Ledematen.

* HEERLEN, gem., paalt N. aan de gem. *Hoensbroek*, *Amstenraad* en *Brunssum*, O. aan *Nieuwenhagen*, *Schaesberg* en *Kerkrade*, Z. aan *Kerkrade*, het *Pruissische grondgebied* en *Simpelveld*, W. aan *Simpelveld*, *Voerendaal* en *Hoensbroek*. — Deze gem. bevat de d. *Heerlen*, *Heerlerheide* en *Welten*, benevens de geh. *Caumer*, *Bautsch*, *Rukker*, *Akerbaan*, *Vrusschenhuske*, *Soureth*, *Beitel*, *Vrusschemig*, *Benzenrade*, *Husken*, *Vrank*, *Koningsbeemd*, *Margen*, *Huisberg*, *Ganzeweide*, *Varebeuker*, *Einde*, *Schrijversheide*, *Rooversbroek*, *Musschemig* en de b. *Heerenweg*. Zij beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 5355 bund. 25 v. r. 80 v. ell., waaronder 5265 bund. 85 v. r. 80 v. ell. belastbaar land. — Vele inw. vinden mede hun bestaan in den koophandel. Ook heeft men er eenen beduidenden kleinhandel; 4 bierbrouwerijen; 1 damastservettenfabriek; 1 goudsmid; 2 kagehellfabrikanten; 1 fabriek van spelden en haken en oogen; 1 steenbakkerij; 4 leerlooierijen; onderscheidene aardappelstroopfabrieken; 1 bleekerij van lijnwaden; 1 katoen- en linnenfabriek;